

7

GLEDALIŠKI LIST

Narodnega gledališča v Ljubljani

1936-37

DRAMA

Urednik: J. Vidmar

Izhaja za vsako premijero

Din 2 50

Okusno Vas oblači le
DAMSKI MODNI SALON

»«

Cene in izdelava solidna

Sonja

GLEDALIŠKA UL. 7

**NOVO OTVORJENI
SALON DAMSKIH KLOBUKOV**

**„OREL“
LJUBLJANA
SV. PETRA C. 13**

**VELIKA IZBIRA IN PRVOVRSTNA
KVALITETA — NIZKE CENE**

IZVOLITE SI OGLEDATI MOJE IZLOŽBE!

PAPIR, pisarniške, tehnične in šolske potrebščine

Najugodnejše v največji izbiri

IV. BONAČ, Ljubljana

Akademiki dobijo pri nakupu popust

Nalivna peresa

GLEDALIŠKI LIST

NARODNEGA GLEDALIŠČA V LJUBLJANI

1936/37

DRAMA

Štev. 7

WERNER:

NA LEDENI PLOŠČI

PREMIERA: 11. NOVEMBRA 1936

(Iz pogovora z režiserjem C. Debevцем.)

Dasi je povojna produkcija svetovne odrske literature jako bogata, vsebuje vendar omejeno število vrednih del. Med ona, ki so bila odigrana pri nas, štejem kot primer idejno najgloblje zajete in izčrpno podane snovi, slikajoče vzdušje dobe, v kateri je napisana, Sheriffovo vojno dramo: »Konec poti«, Wernerjeva igra: »Na ledeni plošči« je prav tako slika socialnih razmer in ogledalo svoje dobe. Predstavlja novo, najmlajšo generacijo ob vstopu v življenjski boj za obstanek. Danes ne več v kaverni kot v »Koncu poti«, temveč v onih prilikah, ki so se razvile kot posledica svetovne vojne.

Igra »Na ledeni plošči« razgrinja problem razkola med dvema generacijama: starejšo generacijo idealistov, poštenjakov, etično tenko čutečih ljudi in mlado generacijo, bodisi iz prepričanja, bodisi iz življenjske nujnosti materialistično orientiran. Ta razkol med očeti in sinovi je bil in je, posebno v povojni dobi, akuten problem; našel je svoje glasnike v ekspresionistih Bronnenu in Hasencleverju. Češki pisatelj Werner pa ga je znal prikazati z nepogrešno jasnovidnostjo pisateljske intuicije in visokega intelekta.

Njegovo delo od nam že znane komedije »Pravica do greha« je doživelo skoro neverjeten umetniški vzpon. »Pravica do greha« je očitovala bistrega presojevalca modernega zakona in omajane meščanske morale. V tej komediji je marsikaj obetalo pisateljev razvoj. Poleg izrazitega daru za oblikovanje odrsko učinkovitega

dejanja, torej mojstrskega obvladanja gole tehnike (zmožen jo je več ali manj marsikak soodben pisatelj kot edine vrline, ki mu služi za prikazovanje kakega anekdotno, plehko zajetega motiva) zna podati Werner z občečloveškega vidika, na osnovi svojega prečiščenega življenjskega nazora najaktualnejši problem, ter ga izraziti v umetniško dognani obliki. Kljub komedijski konceptiji posameznih situacij, je čutiti za besedami globlji miselni pomen. Werner ne kaže samo posledic, temveč gre globlje do izvora: vzrokov, ki so pritirali današnjo generacijo do razkola s starejšo. In tu se pokaže pravičnika; ne obsoja niti ene, niti druge, v pravilnem spoznanju, da so ljudje samo plod vladajočih razmer.

Kaj more poštenjak, etično vreden človek, »reakcionar«, »konservativec« starega kova, ko vidi kako so se mu izmaličili in kako nepodobni so mu njegovi otroci? Bil je vse življenje prepričan, da je predpogoj za eksistenco, za službo, moralno čist in v svojem poklicu zmožen človek; toda otroci mu dokažejo, da je dandanes drugače: da more dekle tudi preko najintimnejših zvez z režiserjem postati filmska zvezda; da dobi mlad brezposeln inženir službo, ne zato, ker je njegov oče poštenjak in ker je on sam izredno zmožen v svoji stroki, temveč ker je brat magnatove »prijateljice«. Najmlajši sin dokaže očetu, da »žogobrc« ni potrata časa, temveč vrline, ki mu preskrbi službo. Medicinka Pavla pa postavi očeta pred dejstvo, da za možitev ni potrebna ljubezen, temveč da je možitev dandanes lahko izredno ugodna prijateljska fuzija dveh egoizmov...

Otroci se zavedajo zahtev novega časa in tršega življenjskega boja, v katerega jih je hočeš - nočeš pahnilo življenje, in v katerem skušajo z vsemi sredstvi doseči košček kruha in prostorček na solncu... Nič ne prikrivajo očetu, da je »starokopiten« in da ne doume današnjega časa; oče nosi še simbolične brke svoje dobe, brke, ki se jim pravi etika in morala. In kaj stori oče ob tem spoznanju, da bi ne izgubil docela svojih otrok — ? Oni se mu ne morejo prilagoditi; torej proč z »brkami«, z vso staro šaro, ki je dandanes coklja uspehu! Toda preko noči ni mogoče spremeniti bistva in tako postane oče le neroden diletant sodobnosti in gleda brezmočen, kako se odmikajo otroci od njega. Spomni se zgodbe, ki

jo je nekoč bral: »... Bilo je nekje na Danskem. Mladina je imela praznik na zamrznem morju. Nenadoma je prišla burja, odtrgala led od obale in ga odnesla na morje. Rešilni čolni so se prevračali. Burja je nesla ledeno ploščo proti zalivskemu toku. Starši so stali na bregu in gledali, kako njihove otroke odnaša tok. Niso jim mogli pomagati...«

Materializem je preplaval s silnim valom današnji svet. Profesor Junek je simbolični predstavnik generacije idealistov, ki stoji v viharju materializma, in je še preveč konsternirana, da bi se strnila v falango kljubujočih ali borcev; ne samo zase, ampak tudi za one na ledeni plošči sodobnosti, ki se odmika v neznano. Klic S. O. S. lebdi kot zaključni akord v zraku. Pisatelj ne odgovori določeno na vprašanje, ki se nam vsiljuje: Kam plovemo? ker je to v danih razmerah nemogoče. Njegova poštenost se upira kakšni fiktivni pesniški ali odrski rešitvi. Toda baš to neodgovorjeno vprašanje nam zapušča najgloblji dojem in nas sili v najresnejša razmišljanja.

Zanimivo je ugotoviti, da prihajajo najmočnejša dela, ki obravnavajo take aktualne probleme v najnovejšem času iz Amerike, Anglije in, kar je posebno pomembno, iz Češke; nemška produkcija pa, ki je bila sedaj najbolj bogata tovrstnih del, je usahnila.

Maša Slavčeva.

Viljem Werner

I.

Ko smo pred leti uprizorili Wernerjevo komedijo »Pravico do greha«, nismo niti mi niti kritika mnogo vedeli o njem. Igra je pred ljubljansko uprizoritevijo žela velike blagajniške in igralske uspehe v Pragi in na Dunaju. Menda je zgolj iz istih razlogov prišla tudi v naš repertoar. Umetniško je nismo kdove kako visoko cenili, premajhna, premalo globoka se nam je zdela. Nekateri je motil tudi podnaslov: »Mož da, žena ne«, ki si ga je menda izmislil dunajski prevajalec. Preveč je spominjal na pariško buljvardsko dramatiko, ki nam je precej tuja, čeprav ni nezanimiva in je v določenih okoliščinah lahko zelo važen in koristen del repertoarja. Kljub temu je imela tudi pri nas »Pravica do greha« pri občinstvu lep uspeh in

naša Nablocka je lahko z ženo in materjo postavila nov lik v svojo galerijo.

Zakaj je stvar občinstvu tako ugajala? To smo ugotovili šele pri reprizah. Prav gotovo je imela Nablocka s svojo igro precej zasluge, toda tudi v delu je občinstvo odkrilo nekaj svojega, kar ga je vabilo. Preprostost, jasnost, naravnost in konflikt zaradi nezvestobe, ki je bil po vseh zakonskih igrach še vedno aktualen in zanimiv. Vendar je v njen zagovor treba povedati še dve stvari, ki opravičujeta in celo utemeljujeta, zakaj je bila vredna uprizoritve.

Razvoj dramatike je vsaj v oblikovnem smislu nujno povezan z razvojem gledališke umetnosti. Tehnika dramskega dela je tako močno povezana z gledališkim ustvarjanjem, da ju je skoraj nemogoče ločiti. Naziv »knjižna drama« je slab izgovor slabih dramatikov. Lahko pa se zgodi, da tudi zelo talentiran dramatik piše odrsko okorno drame, čeprav je v njih mnogo dramskega elementa. Mnogokrat je vzrok takih nedostatkov pri dramatiku slabo stanje gledališča, ki pride zanj v poštev. Dramatik se uči pri gledališču, gledališče črpa svoj repertoar pri dramatiku. Predvojni slovenski dramatiki trpe povečini na slabi dramski in odrski tehniki. Celo pri Cankarju se že danes najde marsikaj, kar je treba črtati in odrskotehnično spopolniti, da pride na odru do izraza in prave podobe tisto, kar je Cankar hotel. Cankar stoji s svojimi dramami in problemi, ki jih v njih obravnava, mnogo višje od našega predvojnega gledališča, ki mu sploh ni bilo kos. Saj mu v svojem primitivizmu in diletantskih izrastkih niti ni moglo biti. Slovenci smo imeli vedno premalo denarja za gledališče. Pri merodajnih krogih je premnogokrat prevladovala rodoljubno-čitalniška perspektiva, s katere so podpirali ali ne podpirali slovensko gledališče. Ugodne materialne okoliščine so zunanji pogoj za razvoj narodne gledališke umetnosti in dramatike. Res je, da Slovenci nismo kdove kako bogat narod, kajti domači kapitalizem ne pomeni v primeru z drugim skoraj nič. Zato tudi ne daje dovolj velikih obrestih, da bi od njih padlo kaj več za kulturo. Toda z dobro voljo se doseže marsikaj. Če bi Stanislavskij ne našel v Morozovu svojega mecena, bi tudi precej klaverno vozil. Prav gotovo bi ne dosegel tistih umetniških vrhov, kakor jih je tako.

Kakor Rusi tako so tudi Čehi posvečali izredno pažnjo razvoju svojega gledališča. V narodno-obrambni borbi zoper germanizacijo so ga potegnili kot nacionalno tribuno v prve vrste. Po desetletjih in desetletjih se je kvaliteta postopoma izboljševala. Nikoli ga niso pozabili materialno izdatno podpirati. Češki dramatik je vedel, da piše za svoje gledališče, gledališki vodniki so si vse inozemske tehnične pridobitve skušali prisvojiti in udomačiti. Stik med dramatikom in gledališčem je bil postavljen. Koristna posledica tega že dolga desetletja trajajočega stika je bila ta, da razpolaga večina čeških dramatikov z dobro odrsko tehniko, ki jim lahko pomaga celo na mestih, kjer se umetniško niso dovolj poglobili. Ta tehnična stran je za uspešen razvoj dramatike vsakega naroda izredno važna in nujna.

Druga stran dramatike, kakor jo zastopa Werner in kakor jo zastopajo mnogi dramatiki našega časa, pa je lahkotnost, živost, neposrednost in vedrost. Pri nas smo navajeni to lastnost označevati kot francosko, v nasprotju z rusko, ki je refleksivna, težka, idejna, čeprav se lahko obe poslužujeta močnih dramatičnih efektov. Dejstvo je, da lahko v svetovni dramatiki ločimo dva tipa: veselega in lahkega, ki ga v glavnem zastopajo dramatiki južnih narodov in miselnega, težkega, ki ga zastopajo severni dramatiki. (Birokratsko seveda ločnice ne moremo začrtati in tudi ni naš namen.) Vedrost in lahkotnost pa izhajata tudi iz razmer. Nista samo lastnosti značaja, temveč tudi optimističnega nastrojenja okolice in ljudi. Novejša ruska dramatika ima mnogo »francoske« lahkotnosti, vedrosti in prešernosti. Nagnjena je k prijetni satiri in stremljeva za zdravim humorjem. Vse to smo lahko opazili pri Katajevju in Škvarkinu, čeprav nekateri niso razumeli »Milijon težav«. Zato izvira nagnjenost h komediji in veselim igram pri povojnih čeških dramatskih deloma tudi iz razmer. Seveda so se pri Francozih marsikaj učili, vendar ne smemo pozabiti, da je osamosvojitev češkega in slovaškega naroda ustvarila politično in gospodarsko konjunkturo, ki je pospeševala — posredno in neposredno — razvoj kulture, pri našem primeru torej tudi gledališča in dramatike. Kratka češka oznaka za novojno češko gledališče in dramatiko je »civilizem«.

II.

Werner je do danes napisal že precejšnje število gledaliških iger. Njegov največji umetniški uspeh predstavlja drama »Na ledeni plošči«. Vsa češka kritika si je bila soglasna o tem, da je imela pretekla gledališka sezona med domačo dramatiko dva lepa viška: Langerjevo »Konjeniško patrolo« in Wernerjevo igo »Na ledeni plošči«. Predsodki, ki so jih imeli do lani nekateri praški kritiki pred Wernerjem, so se morali umakniti, kajti z »Ledeno ploščo« je Werner takorekoč stopil iz sebe. Za njim leži težka borba z umetniško kritiko in še težje delo na samem sebi. Začel je kot ljudski dramatik brez posebnih literarnih ambicij. Pisal je prvotno za ljudske odre in je izdal tudi precej iger, ki so bolj znane pri amaterskih odrih in njihovem občinstvu. Prvi večji uspeh pred uradno kritiko in praškim občinstvom mu je prinesla »Pravica do greha« (1931). Tej je sledil simpatični »Komedijant Hermelin« (1932) v Mestnem gledališču na Kralj. Vinogradih. Uprizorili so ga na koncu sezone v režiji Gabrijela Harta. Naravnost senzacionalen uspeh! Češkonemški pisatelj Brod je igo takoj prevedel v nemščino pod naslovom »Glorius, der Wunderkomödiant«. Sledil je uspeh v Berlinu in na Dunaju.

V omenjeni igri prikazuje Werner življenje uboge cirkuške družine, ki se potika iz kraja v kraj in ki je vsem spodobnim ljudem na poti. Župani in žandarji jih odganjajo, ker so zanje isto kakor kradljivci cigani, župniki se jih otresajo, ker širijo na vasi po njih mnenju tudi nemoralnost... Igra je polna humorja in ironije, polna zdravja in optimizma. Preseneča po originalnih domislekih, s katerimi je prepletel in sestavil dejanje. Značaji nastopajočih oseb so mojstrsko podani in nudijo igralcem hvaležne vloge.

V »Medvedjem plesu« (1934) je prikazal dramo starejšega bogataša, ki zaide v zakotni bar. Tam se zaljubi v premeteno plesalko, ki ga začne izrabljati.

Odlike obeh omenjenih iger so v risanju značajev malih ljudi, do katerih goji Werner veliko simpatijo, in pa v prikazovanju okolja, v katerem morajo ti ljudje živeti. (Isto odliko ima igra »Todo je outsider ali Človek pod kolesi«, ki jo je spisal že pred omenje-

nima.) Obe igri se kljub nekaterim skoraj tragičnim konfliktom zaključujeta s srečnim koncem, ali pa vsaj s tragikomičnim izidom tako, da ima vsak svoj prav. Werner ni mogel zatajiti svojega optimizma v nobenem dosedanjem delu. Tudi v »Ledeni plošči« ga ni povsem zatajil, čeprav se je moral pod silo konflikta zelo daleč umakniti. Človek ima občutek, da je zanj, kakor že za mnoge pisatelje pred njim, prepad med »očeti in sinovi« postal nepremostljiv. Optimističnega Wernerja iz prejšnjih iger je oplazilo življenje s senčnimi stranmi. Zato ostane kljub velikemu prizadevanju profesorja Juneke, kljub veseli mladini, prepad med starejšo in mlajšo generacijo. Wernerjeva igra je komedija in ni komedija. Starši stoje na obrežju in gledajo za svojimi otroci, ki jih odnaša »ledena plošča«.

Ta najnovejša igra da komaj slutiti avtorja »Pravice do greha«. Tam običajna, konvencionalna igra s konfliktom o zakonski nezvestobi, tu drama generacij z vsemi peripetijami našega časa. Borba za svetovni nazor, brezposelnost, ljubezen ... vse skupaj seštetu pa ni nič drugega kakor borba za — srečo, za poštenim življenjem ... Profesor Junek, ki je spoznal po težkih in bridkih življenjskih izkušnjah, kako varljivo je življenje, kako je sreča opoteča, kliče za odhajajočo mladino svoj SOS in prosi boga odpuščenja za grehe tega sveta ...

III.

Pri svojem lanskoletnem obisku Prage, sem se seznanil tudi z Wernerjem. Da se ni oglasil po telefonu pri dr. Berkopcu, bi bržkone celo pozabil nanj. Ni ga namreč bilo najti v kavarni niti v pisateljskih krogih. Živi bolj sam zase in za svojo družino. V časopisih je bral, da sem v Pragi. V poročilih je bilo tudi omenjeno, da sem režiral njegovo »Pravico do greha«. Po režiserju Hartu mi je sporočil, naj ga obiščem v uradu. Tam se bova domenila za sestanek. Werner je referent pri praškem radiju. Težko je bilo priti do njega. Dva portirja sta me prej ustavila, preden sem prišel do nadstropja, kjer dela. In še potem nisem smel naprej. Sluga ga je poklical. Nič dosti nisem vedel o njem. Poznal sem samo »Pravico do greha« in po hudomušnosti, ki je v njej, sem si predstavljal človeka mlajših let. Slugi nisem povedal svojega imena. Nenadoma je stal pred me-

noj dolg suh človek z naočniki in me vprašal, kaj želim. Rekel sem, da iščem pisatelja Wernerja. »To sem jaz!« Nekam preplašen je bil njegov odgovor, nič kaj samozavesten, mogoče celo malo nezaupljiv. Toda glas je bil topel in prijeten. Ko sem mu povedal svoje ime, se je v hipu spremenil njegov resni obraz v en sam prijazen smehljaj. Z obema rokama mi je stisnil desnico. Vesel sem bil njegovega toplega pozdrava, vesel, ker sem našel pisatelja iz vlemesta, ki ni videl v meni neprijetnega, zvezdavega prišleka.

Dogovorila sva se za sestanek v kavarni. Tja je prišel tudi režiser Mestnega gledališča Gabrijel Hart, ki je režiral več njegovih del. Na moja vprašanja mi je pripovedoval W. o svojih inozemskih uspehih, zlasti o dunajskih in berlinskih. V kratkem času sem se tako seznanil z njegovim delom, Tudi režiser Hart je pridno referiral. Pokazal mi je celo slike praške uprizoritve »Komedijanta Hermelina«.

Razgovarjali smo se precej časa. Wernerjeva oseba se mi je ostro začrtala v spomin. Po zunanjem videzu sem sklepal, da mora biti star nekaj nad 40 let. Govori bolj malo, zato ga je treba precej spraševati. Imel je precej neprilik v svojem literarnem udejstvovanju. Zato se mi je zdel nekoliko zagrenjen, čeprav je njegovo pripovedovanje izžarevalo neko prikrito toploto. To mi je dajalo poguma, da sem se hitro počutil zelo domačega v njegovi družbi. Reči moram, da je bil sestanek v kavarni z njim in z režiserjem Hartom eden izmed najlepših mojih sestankov v Pragi. Nekaj domačnostnega, prijazno intimnega mi je ostalo v spominu nanj. Ko sem te dni od časa do časa posetil skušnjo za »Ledeno ploščo«, me je Kralj, ki igra profesorja Juneke, ves čas spominjal nanj. Pri glavni skušnji je stopil iz teme v zlatih naočnikih (sicer ni bil maskiran) in za trenutek se mi je zdelo, da vidim in slišim Wernerja. Suha, dolga postava, nekoliko upadel obraz, razbrazdana lica, naočnike in za naočniki prijazen pogled — kakor nemaskiran Kraljev profesor Junek. Še celo glas se mi je zdel podoben. Prav tak je stopil Werner na hodnik praškega radija, ko sva se prvič srečala. (K. B.)

Lastnik in izdajatelj: Uprava Narodnega gledališča v Ljubljani. Predstavnik: Oton Zupančič. Urednik: Josip Vidmar. Za upravo: Karel Mahkota. Tiskarna Makso Hrovatin. Vsi v Ljubljani.

Foto atelje-studio

J. POGAČNIK

LJUBLJANA

Aleksandrova cesta 3

se priporoča

**ALFONZ
BREZNIK**

==
LJUBLJANA
ALEKSANDROVA 7
==

Vsa glasbila in strune

CINKOVO BELILO „BRILJANT“

zlati, srebrni, beli, zeleni in sivi pečat

LITOPON „TITANIK“

originalno 30 % blago, odporno proti svetlobi

SVINČENI MINIJ „RUBIN“

garantirano 30 % svinčenega superoksida

KOVINE IN KOVINSKI POLIZDELKI VSEH VRST!

Metavno akcijsko društvo, Ljubljana

Telefon 2727

Na ledeni plošči

Komedijski dejanjih.

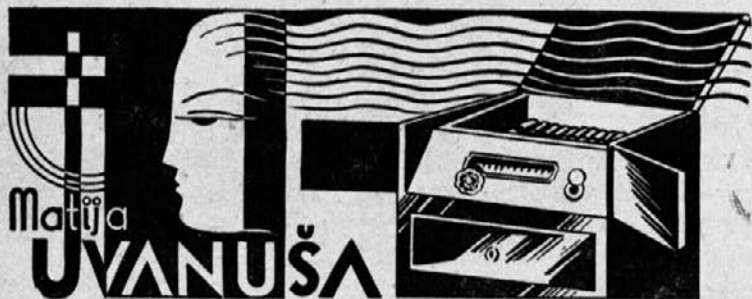
Spisal Viljem Prevedel J. Vidmar.

Režiser: Ciril Debevec.

Vaclav Junek, srednji profesor	Kralj
Ana, njegova žena	Šaričeva
Inž. Zdenek Junek	Jan
Dr. med. Pavla Junek	Mileva Boltar
Jirka, sin	Sancin
Hanča, hči	Vida Juvanova
Teta Mali, sestra prof.	Gabrijelčičeva
Dr. med. Vlad. Riper	Gregorin
Frank Pavelka, filozofski profesor	Skrbinšek
Dr. jur. Koudelka, osebni tajnik	Jerman
Franta Cikan, nogometaš	Potokar
Barča, služkinja	Rakarjeva

Kožuhovino je v gostilni Rot, Mestni trg.

NAJVLJUDNEJE SE PRIPOROČA

Frizer za dame in gospode v pasaži palače VIKTORIJA
LJUBLJANA, ALEKSANDROVA CESTA ŠTEV. 4

Zobna ordinacija

Dentist teh.

Leopold Smerkolj

laboratorij za moderno tehniko in keramiko
ordnira za zdravljenje zob od 8-12 ure dop.
in od 2-6 ure pop.

Ljubljana VII. Celovška cesta 32 // Telefon 34-48